

Omhändertagande av fordonsnycklar m.m.

Sammanfattning

I detta ärende behandlar utskottet regeringens proposition Tillfälligt omhändertagande av egendom för att förhindra trafiknykterhetsbrott (prop. 2003/04:159) jämte två motioner.

Regeringens förslag går ut på att polisen skall ges möjlighet att omhänderta bilnycklar eller, om det krävs, fordonet, för att förhindra att ett rattfylleribrott begås. Omhändertagandet får pågå högst ett dygn. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2005.

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag och avslår motionerna. I ärendet finns två reservationer (m, fp, c).

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Propositionens huvudsakliga innehåll.....	4
Utskottets överväganden.....	5
Tillfälligt omhändertagande för att förhindra trafiknykterhetsbrott.....	5
Tillfälligt omhändertagande för att förhindra olovlig körning.....	6
Sekretess.....	6
Övrigt.....	7
Reservationer.....	8
1. Olovlig körning, punkt 2 (m, fp, c).....	8
2. Sekretess inom hälso- och sjukvården, punkt 3 (m, fp, c).....	8
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	10
Propositionen.....	10
Följdmotioner.....	10
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag.....	11

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Tillfälligt omhändertagande av egendom för att förhindra trafiknykterhetsbrott

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott,
2. lag om ändring i polislagen (1984:387),
3. lag om ändring i lagen (1974:1066) om förfarande med förverkad egendom och hittegods m.m., med de ändringarna dels att i 8 § andra stycket ordet ”egendom” ersätts med ”egendomen”, dels att i 11 § orden ”Rikspolisstyrelsen lämnar” ersätts med ”Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar”.

Därmed bifaller riksdagen delvis proposition 2003/04:159.

2. Olovlig körning

Riksdagen avslår motion 2003/04:Ju30.

Reservation 1 (m, fp, c)

3. Sekretess inom hälso- och sjukvården

Riksdagen avslår motion 2003/04:Ju29.

Reservation 2 (m, fp, c)

Stockholm den 30 september 2004

På justitieutskottets vägnar

Johan Pehrson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Johan Pehrson (fp), Susanne Eberstein (s), Rolf Olsson (v), Margareta Sandgren (s), Beatrice Ask (m), Lennart Nilsson (s), Helena Frisk (s), Peter Althin (kd), Elisebeht Markström (s), Jeppe Johnsson (m), Yilmaz Kerimo (s), Torkild Strandberg (fp), Johan Linander (c), Göran Norlander (s), Cecilia Magnusson (m), Joe Frans (s) och Leif Björnlod (mp).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Polisrättsutredningen föreslog i sitt slutbetänkande Tvångsmedel enligt 27 och 28 kap. RB samt polislagen (SOU 1995:47) att polisen skulle ges möjlighet att omhänderta egendom i brottsförebyggande syfte. Förslaget ledde inte till lagstiftning.

Härefter togs frågan om omhändertagande upp på nytt i en promemoria om tillfälligt omhändertagande av egendom för att förhindra trafiknykterhetsbrott, som utarbetats inom Justitiedepartementet. Promemorian, som remissbehandlats, ligger till grund för regeringens förslag i propositionen. Lagförslagen finns i *bilaga 2*.

Lagrådet har granskat lagförslagen, och regeringen har följt de synpunkter som Lagrådet lämnat.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att det genom nya bestämmelser i polislagen införs möjlighet för en polisman att tillfälligt omhänderta egendom. Förslaget innebär att en polisman i syfte att förhindra ett rattfylleribrott tillfälligt får omhänderta fordonsnycklar eller annat som behövs för färden eller, om så krävs, fordonet. En förutsättning för omhändertagandet är att det av särskilda skäl kan anses finnas risk för att ett sådant brott kommer att begås. Om det är nödvändigt för att finna egendom som skall omhändertas, får enligt förslaget en polisman kroppsvisitera den person som beslutet avser och genomsöka det fordon som kan komma att användas vid brottet. Omhändertagandet skall upphöra så snart det inte längre finns skäl för det och får inte vara längre än 24 timmar. Det föreslås vidare att egendom som inte hämtas ut när omhändertagandet har upphört skall tas om hand i enlighet med bestämmelserna i lagen (1974:1066) om förfarande med förverkad egendom och hittegods m.m. Egendomen skall därmed kunna förstöras eller säljas för statens räkning.

Utskottets överväganden

Tillfälligt omhändertagande för att förhindra trafiknykterhetsbrott

Den som döms för ett brott kan under vissa förutsättningar också drabbas av att egendom som använts vid brottet förverkas, dvs. att egendomen tillfaller staten. Sålunda kan enligt 7 § lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott ett fordon som använts vid brott mot den lagen förklaras förverkat, om det behövs för att förebygga fortsatt sådan brottslighet och förverkande inte är oskäligt.

Det nu sagda tar sikte på egendom som kommit till brottslig användning. Vid sidan härav finns vissa möjligheter till förverkande av föremål som ännu inte kommit till brottslig användning, men där det kan befaras att så kan komma att ske (36 kap. 3 brottsbalken). Här handlar det om egendom som på grund av sin särskilda beskaffenhet kan befaras komma till brottslig användning, om farliga föremål och om hjälpmedel. För att säkerställa att ett förverkande kan ske beträffande nu aktuell egendom får den tas i beslag (27 kap. 14 a § rättegångsbalken). Någon uttrycklig möjlighet för polisen att endast tillfälligt omhänderta egendom i syfte att förhindra brott finns däremot inte.

I propositionen föreslås att polisen skall ges möjlighet att förebygga trafiknykterhetsbrott genom att omhänderta bilnycklar och annan egendom som behövs för att föra ett fordon. Om det krävs får enligt förslaget i stället fordonet omhändertas. En grundläggande förutsättning för att omhändertagande skall få ske är att det av särskilda skäl kan anses finnas en risk för att ett rattfylleribrott kommer att begås. I syfte att söka efter bilnycklar skall polisen kunna genomöka fordonet och kroppsvisitera den som kan tänkas komma att begå brottet. Omhändertagandet får pågå högst 24 timmar och skall upphöra så snart det inte längre finns skäl för det. Den polisman som beslutar om omhändertagandet skall anmäla det till sin förman. Med omhändertagen egendom som inte avhämtas skall förfaras såsom redan gäller i fråga om exempelvis hittegods. Det innebär att egendom säljs eller förstörs efter viss tid.

Enligt utskottets mening finns det starka skäl att vidta åtgärder för att förhindra att personer kör bil eller andra fordon under påverkan av alkohol eller andra droger. Utskottet konstaterar att den föreslagna regleringen syftar till att på ett enkelt sätt omedelbart kunna avvärja ett förestående trafiknykterhetsbrott genom att endast tillfälligt omhänderta i första hand bilnycklar. Härigenom kompletteras bestämmelserna om förverkande med ett särskilt instrument som kan användas i situationer där ett permanent omhändertagande inte kan eller bör genomföras. Utskottet välkomnar alltså regeringens förslag.

Såvitt gäller förslaget att kroppsvisitation skall få ske för att söka efter bilnycklar vill utskottet för tydlighetens skull understryka att undersökningen bara får avse sådant som behövs för att föra fordonet. Bestämmelsen kan alltså inte användas för att genomföra en kroppsvisitation om nyckeln redan påträffats. Och när nyckeln upphittats skall visitationen avbrytas, om den inte kan fortsätta med stöd av någon annan bestämmelse.

Tillfälligt omhändertagande för att förhindra olovlig körning

I motion Ju30 (m) föreslås att det skall bli möjligt att omhänderta nycklar m.m. också för att förhindra olovlig körning.

Utskottet kan i och för sig hålla med motionärerna om att det går att dra en del paralleller mellan rattfylleri och olovlig körning när det gäller förebyggande av brott. Samtidigt finns det som anförs i den promemoria som ligger till grund för förslagen i detta ärende en betydelsefull skillnad. Tanken med att omhänderta bilnycklarna i högst 24 timmar är att den berörde då skall ha nyktrat till, varför risken för ett trafiknykterhetsbrott minskar. Motsvarande resonemang kan inte föras när det gäller olovlig körning. Visserligen skulle ett sådant brott förhindras under tiden som omhändertagandet pågår, men det går inte att peka på något förhållande beträffande den potentielle gärningsmannen som förändrats efter det att omhändertagandet upphört. Det synes med andra ord krävas ett mer varaktigt ingripande för att hindra olovlig körning. Utskottet vill i sammanhanget erinra om det arbete som för närvarande bedrivs inom Justitiedepartementet i syfte att förbättra möjligheterna att besluta om förverkande av motorfordon. Utskottet har heller inget underlag för att bedöma behovet av en sådan förändring som förespråkas i motionen. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion Ju30.

Sekretess

I motion Ju29 (m) föreslås att det införs en sekretessbrytande regel som gör det möjligt för personal inom hälso- och sjukvården att lämna uppgifter till polisen om misstänkta trafiknykterhetsbrott.

För uppgifter inom hälso- och sjukvården om enskildas personliga förhållanden gäller sekretess, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon honom närstående lider men, se 7 kap. 1 § första stycket sekretesslagen (1980:100). Uppgifter som skyddas av sjukvårdssekretessen får endast lämnas till brottsutredande myndigheter om misstanken rör ett brott för vilket det inte är föreskrivet mindre än två års fängelse, se 14 kap. 2 § femte stycket sekretesslagen. Eftersom straffskalorna för rattfylleri och grovt rattfylleri upptar lindrigare straff än fängelse i två år kan de nu aktuella uppgifterna inte lämnas till polisen.

Utskottet konstaterar att den fråga som tas upp i motionen har uppmärksamats i direktiven till en utredning som har till uppgift att se över olika frågor om rattfylleri och sjöfylleri (dir. 2003:174). Det anges uttryckligen i direktiven att det skall övervägas en sekretessbrytande regel för hälso- och sjukvården samt socialtjänsten som tar sikte på förhindrande av förestående eller pågående rattfylleribrott. Det behövs alltså ingen åtgärd från riksdagen. Motion Ju29 bör avslås.

Övrigt

I propositionen föreslås vissa följdändringar i lagen (1974:1066) om förfarande med förverkad egendom och hittegods m.m. En av de bestämmelser i lagen som berörs av förslaget är 11 §. I paragrafens nuvarande lydelse anges att Rikspolisstyrelsen lämnar närmare föreskrifter om sättet för kungörande och om hur en polismyndighet skall förfara med egendom som avses i lagen. Den föreslagna ändringen innebär endast att ytterligare föreskrifter rörande kungörandet meddelas av Rikspolisstyrelsen.

De föreskrifter som åsyftas i paragrafen – både de som den nuvarande lydelsen tar sikte på och de som föreslås i propositionen – gäller verkställighet av lag. En sådan bestämmelse kan i och för sig uppfattas som överflödigt eftersom den endast innebär en upplysning om att det finns föreskrifter som regeringen kan meddela med stöd av sin direkt på regeringsformen grundade normgivningsmakt. Det kan emellertid finnas skäl att upplysa om att föreskrifter av aktuellt slag finns. Utskottet vill därför inte förorda att bestämmelsen tas bort. Däremot anser utskottet att bestämmelsen hellre bör utformas så att den anger att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar de aktuella föreskrifterna. Utskottet har därtill inhämtat att regeringen har för avsikt att i en förordning överläta till Rikspolisstyrelsen att meddela de föreskrifter som nämns i den aktuella paragrafen.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Olovlig körning, punkt 2 (m, fp, c)

av Johan Pehrson (fp), Beatrice Ask (m), Jeppe Johnsson (m), Tor-kild Strandberg (fp), Johan Linander (c) och Cecilia Magnusson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om olovlig körning. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju30.

Ställningstagande

Vi anser att behovet av nya instrument för att motverka trafikbrott inte är begränsat till trafiknykterhetsbrotten. Polisen bör ges vidgad möjlighet att vidta åtgärder för att förhindra även olovlig körning. De regler om förverkande som gäller i dag är som vi ser det inte tillräckliga. Den möjlighet som i detta ärende föreslås för att förhindra trafiknykterhetsbrott bör kunna komma till användning också i fråga om olovlig körning. Regeringen ges i uppdrag att återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser det anförda.

2. Sekretess inom hälso- och sjukvården, punkt 3 (m, fp, c)

av Johan Pehrson (fp), Beatrice Ask (m), Jeppe Johnsson (m), Tor-kild Strandberg (fp), Johan Linander (c) och Cecilia Magnusson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om sekretess inom hälso- och sjukvården. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju29.

Ställningstagande

Vi anser att det behövs ytterligare åtgärder för att förhindra trafiknykterhetsbrott.

Om en person har ett diagnostiserat alkoholberoende eller missbruk föreligger sådana medicinska skäl som ska leda till anmälan enligt körkortslagen. Av en attitydundersökning bland läkare framgår dock att läkare, trots skyldighet enligt lag, mycket sällan anmäler personer med alkoholproblem till länsstyrelsen. Endast en av 1 000 patienter anmäls. Ett skäl som läkarna uppgav till detta är att relationen mellan patient och läkare äventyras och att de upplever det som en ”polisiär” roll att anmäla personer.

Vidare är det många gånger komplicerat att fastställa en alkoholdiagnos trots att läkaren är medveten om att patienten i fråga har alkoholproblem. Här finns dock en tydlig målkonflikt, å ena sidan skyddet av potentiella rattfylleribrottsoffer och å andra sidan läkarnas lojalitet med den som har alkoholproblem. Regeringen måste via sina myndigheter se till att flera alkoholberoende personer anmäls enligt gällande lagar till länsstyrelsen.

Dagens regler innebär att personal inom hälso- och sjukvården är förhindrad att till polisen lämna uppgifter om att en berusad patient som behandlats på ett sjukhus kört bil berusad. Inte heller kan uppgift lämnas om förestående rattfylleribrott. Detta är inte rimligt. Det behövs därför en ändring i sekretesslagen så att sådana uppgifter kan lämnas till polisen. Det pågående utredningsarbetet behöver inte avvaktas. Regeringen ges i uppdrag att snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag med den nu angivna inriktningen.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2003/04:159 Tillfälligt omhändertagande av egendom för att förhindra trafiknykterhetsbrott :

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott,
2. lag om ändring i polislagen (1984:387),
3. lag om ändring i lagen (1974:1066) om förfarande med förverkad egendom och hittegods m.m.

Följdmotioner

2003/04:Ju29 av Jeppe Johnsson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nödvändiga förändringar i nuvarande sekretesslagstiftning.

2003/04:Ju30 av Beatrice Ask m.fl. (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att omhändertagande av egendom även skall avse grov olovlig körning.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §¹

Ett fordon som har använts vid brott enligt denna lag får förklaras förverkat, om det behövs för att förebygga fortsatt sådan brottslighet och förverkande inte är oskäligt.

Bestämmelser om tillfälligt omhändertagande av egendom i syfte att förhindra rattfylleribrott finns i 24 a – 24 d §§ polislagen (1984:387).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

¹ Senaste lydelse 1993:1463.

2.2 Förslag till lag om ändring i polislagen (1984:387)

Härigenom föreskrivs att det i polislagen (1984:387) skall införas fyra nya paragrafer, 24 a – 24 d §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

24 a §

Kan det av särskilda skäl anses finnas risk för att brott enligt 4 eller 4 a § lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott kommer att begås, får en polisman, i syfte att förhindra brottet, tillfälligt omhänderta fordonsnycklar eller annat som behövs för färden eller, om så krävs, fordonet.

Om förutsättningarna i första stycket är uppfyllda och om det är nödvändigt för att söka efter sådan egendom som anges där, får en polisman kroppsvisitera den person som kan komma att göra sig skyldig till brottet och genomsöka fordonet.

24 b §

En polisman som har beslutat om omhändertagande av egendom med stöd av 24 a § skall skyndsamt anmäla det till sin förman. Förmannen skall omedelbart pröva om omhändertagandet skall bestå.

24 c §

Ett omhändertagande skall upphöra så snart det inte längre finns skäl för det och får inte vara längre än 24 timmar.

Omhändertagen egendom skall återlämnas till den från vilken egendomen omhändertogs, om det inte finns särskilda skäl att lämna den till någon annan.

24 d §

Hämtas inte egendomen när ett omhändertagande har upphört får polismyndigheten under de förutsättningar som anges i lagen

(1974:1066) om förfarande med förverkad egendom och hittegods m.m. förstöra egendomen eller sälja den för statens räkning.

Den från vilken egendomen omhändertogs skall snarast efter omhändertagandet delges underrättelse om att egendomen kan komma att förstöras eller säljas. Om det är känt att någon annan också berörs av omhändertagandet, skall även denne delges en sådan underrättelse.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1974:1066) om förfarande med förverkad egendom och hittegods m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1974:1066) om förfarande med förverkad egendom och hittegods m.m.

dels att 1, 7, 8, 10 och 11 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag gäller, om ej annat följer av bestämmelser i lag eller annan författning, egendom som

1. tillfallit staten på grund av förverkande *eller*

2. tillfallit staten enligt lagen (1938:121) om hittegods *eller*

3. tagits i förvar enligt lagen (1974:1065) om visst stöldgods m.m.

1. tillfallit staten på grund av förverkande,

2. tillfallit staten enligt lagen (1938:121) om hittegods,

3. tagits i förvar enligt lagen (1974:1065) om visst stöldgods m.m. *eller*

4. omhändertagits med stöd av 24 a § polislagen (1984:387).

2 a §

Egendom som omhändertagits med stöd av 24 a § polislagen (1984:387) skall finnas tillgänglig hos polismyndigheten för avhämtning i minst en månad efter det att en sådan underrättelse som anges i 24 d § polislagen har delgivits. Om egendomen inte hämtas ut inom denna tid, skall det förfaras med egendomen på det sätt som anges i denna lag.

Om egendomens värde sannolikt uppgår till mer än en fjärdedel av det prisbasbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som gällde då underrättelsen delgavs, tillämpas bestämmelserna i denna lag först efter det att tre månader har förflutit sedan polismyndigheten genom kungörelse uppmanat ägaren eller annan rättsinnehavare att göra anspråk på egendomen.

7 §

Gör ägaren eller annan rättsinnehavare anspråk på egendom som tagits i förvar med stöd av lagen (1974:1065) om visst stöldgods m.m. skall den lämnas ut till honom efter beslut av polismyndigheten, om den *ej* redan försålts eller förstörts.

Har egendomen reparerats eller på annat sätt förbättrats, är den som gör anspråk *gällande* enligt första stycket skyldig att betala kostnaden *härfor* innan han *utfår* egendomen. Betalar han *ej* inom en månad efter det att särskild uppmaning *därom* delgivits honom, får egendomen *försäljas* i den ordning som anges i denna lag.

Gör ägaren eller annan rättsinnehavare anspråk på egendom som tagits i förvar med stöd av lagen (1974:1065) om visst stöldgods m.m. *eller egendom som omhändertagits med stöd av 24 a § polislagen (1984:387)* skall den lämnas ut till honom *eller henne* efter beslut av polismyndigheten, om den *inte* redan *har sålts* eller förstörts.

Har egendomen reparerats eller på annat sätt förbättrats, är den som gör anspråk *på egendomen* enligt första stycket skyldig att betala kostnaden *för förbättringen* innan han *eller hon får ut* egendomen. Betalar han *eller hon inte* inom en månad efter det att särskild uppmaning delgivits honom *eller henne*, får egendomen *säljas* i den ordning som anges i denna lag.

8 §

Försäljning av egendom som tagits i förvar med stöd av lagen (1974:1065) om visst stöldgods m.m. sker för *statsverkets* räkning.

Har egendomen *försålts*, har ägaren eller annan rättsinnehavare rätt till ersättning. Denna utgår dock *ej* med högre belopp än som influtit vid försäljningen. I fall som avses i 7 § andra stycket skall kostnaden för förbättringen avräknas från ersättningen.

Försäljning av egendom som tagits i förvar med stöd av lagen (1974:1065) om visst stöldgods m.m. *eller egendom som omhändertagits med stöd av 24 a § polislagen (1984:387)* sker för *statens* räkning.

Har egendom *sålts*, har ägaren eller annan rättsinnehavare rätt till ersättning. Denna utgår dock *inte* med högre belopp än som *har* influtit vid försäljningen. I *de* fall som avses i 7 § andra stycket skall kostnaden för förbättringen avräknas från ersättningen.

Ansökan om ersättning ges in till Rikspolisstyrelsen som, efter verkställd utredning i ärendet, prövar frågan om ersättning.

10 §

I fråga om pengar skall i stället för vad som sägs om försäljning i denna lag gälla att beloppet redovisas till *statsverket* enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

I fråga om pengar skall i stället för vad som sägs om försäljning i denna lag gälla att beloppet redovisas till *staten* enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

11 §

Rikspolisstyrelsen lämnar närmare föreskrifter om

1. sättet för kungörande enligt 2 §, 2. polismyndighets förfarande med	1. sättet för kungörande enligt 2 och 2 a §§, egendom som avses i denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.